

Εισαγωγή: Τα πρόβλημα της παραδοσιακής Λεξικογραφίας

Σε κάθε βυζαντινό κείμενο (ή κείμενο της ύστερης αρχαιότητας), ακόμη και στα κριτικά εκδομένα, απαντούν λέξεις, των οποίων είτε η ύπαρξη γενικά είτε η σημασία, ο γραμματικός τύπος, η σύνταξη (στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα) δεν έχει/έχουν καταγραφεί στα υπάρχοντα (ή και στα υπό δημοσίευση) λεξικά.

Κάθε «πίνακας λέξεων» και κάθε «γραμματικός πίνακας» οποιασδήποτε κριτικής έκδοσης παρέχει νέο λεξικογραφικό υλικό. Τέτοιο υλικό περιέχεται επίσης σε πολυάριθμες εξειδικευμένες / δυσεύρετες δημοσιεύσεις. Τέλος, μεμονωμένες λεξικογραφικές παρατηρήσεις παραμένουν αδημοσίευτες και, επομένως, άγνωστες.

Με τις μέχρι σήμερα συνήθειες πρακτικές η συστηματική συλλογή του λεξικογραφικού υλικού από τις παραπάνω «πηγές» στην καλύτερη περίπτωση οδηγεί (μόνο μετά από πολύ κόπο και χρόνο) στη σύνταξη κάποιου νέου τόμου, συμπληρωματικού δίπλα στα υπάρχοντα λεξικά. Αυτό δεν είναι καθόλου πρακτικό για τον αναγνώστη των κειμένων / χρήστη των λεξικών. Επιπλέον, και ο νέος τόμος είναι «παρωχημένος» από την πρώτη στιγμή της δημοσίευσής του.

Η ματαιότητα της προσπάθειας αυτής φαίνεται στην περίπτωση του Συμπληρώματος του Liddell – Scott – Jones (LSJ-RS): Αφού ο χρήστης διαβάσει ένα συγκεκριμένο λήμμα στο LSJ, όχι σπάνια πληροφορείται από το LSJ-RS ότι «το λήμμα είναι άκυρο» (βλ. π.χ. λ. *ἀβόλλα*). Το πράγμα χειροτερεύει, διότι ακόμη και η νεότερη πληροφορία υπόκειται σε αναθεώρηση. (Σύμφωνα με τον Thesaurus Linguae Graecae το αναφερθέν λήμμα απαντά περισσότερες από μία φορές.)

Οι δυσκολίες για τον αναγνώστη επιτείνονται από το γεγονός ότι τα λεξικά S, PGL και LBG είναι στην πραγματικότητα συμπληρώματα του LSJ. Ακόμη, η ελληνική μετάφραση του LSJ (LSK) είναι εμπλουτισμένη με «βυζαντινό» υλικό (αλλά όχι συστηματικά) και έχει δικό της Συμπλήρωμα (Σ), που δεν ταυτίζεται με το Supplement της αγγλικής έκδοσης. Παρόμοια, το πολύμοτο λεξικό του Δημητράκου (D) παρέχει, εκτός από τις πληροφορίες του LSJ, και επιπλέον υλικό για τα μεσαιωνικά κείμενα και, βέβαια, για τα νέα ελληνικά. Τέλος, δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι και ο Thesaurus Graecae Linguae του Ερρίκου Στεφάνου (του 16^{ου} αι.) ακόμη δεν έχει αξιοποιηθεί εντελώς. Συνεπώς, ο αναγνώστης είναι συχνά αναγκασμένος να ανατρέχει διαδοχικά σε όλα τα παραπάνω λεξικά (και σε κάποια ακόμη) και στα Παραρτήματά τους, για να λάβει (αν λάβει) την πληροφορία ότι μια λέξη / ένας τύπος / μια σημασία «παράγει». Φυσικά, κανείς δεν ξέρει εκ των προτέρων αν ένα λήμμα περιέχεται σε συγκεκριμένο λεξικό. Ούτε είναι τα λεξικά αυτά προσβάσιμα σε όλους και ανά πάσα στιγμή. Αντίθετα, κάποια από αυτά συχνά δεν τα διαθέτουν ούτε ειδικές πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, άλλα είναι εξαντλημένα, άλλα δεν είναι ακόμη ολοκληρωμένα κλπ. Τέλος, όπως αναφέρθηκε, ακόμη και στην περίπτωση που όλα τα λεξικά είναι διαθέσιμα, η έντυπη μορφή τους δεν προσφέρεται για συνεχή ενημέρωση και αναβάθμιση (που είναι απαραίτητη).

Η πρόταση DIALG

Με στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αναφέρθηκαν, οδηγηθήκαμε στην ιδέα να συντάξουμε ένα διαδικτυακό λεξικό, της Ελληνικής που θα περιλαμβάνει όλη την υπάρχουσα λεξικογραφική γνώση, αλλά και που θα μπορεί να συμπληρώνεται και να διορθώνεται, άρα να ενημερώνεται συνεχώς.

Ήδη καταρτίζεται για το DIALG νέο ενιαίο λεξικολόγιο και παράλληλα ψηφιοποιούνται τα διαθέσιμα λεξικά.

Το νέο λεξικό θα είναι, όπως φαίνεται και από την ονομασία του, διαδραστικό: Ο κάθε χρήστης θα μπορεί να προτείνει στην συντακτική ομάδα/επιτροπή διορθώσεις, σχόλια, συμπληρώσεις, προσθήκες, και όλα αυτά θα μπορούν –κατόπιν ελέγχου/εγκρίσεως– να αναρτηθούν, δηλαδή να γίνουν κτήμα όλων, ενώ παράλληλα θα διασφαλίζεται και η «πνευματική πατρότητα» της κάθε προσθήκης.

Φυσικά, σε ένα πρώτο στάδιο της κατασκευής του το DIALG θα παρέχει μόνο την πληροφορία ότι μια λέξη υπάρχει και ότι ερμηνεύεται σε συγκεκριμένο/α Λεξικό/ά. Όσο προχωρεί η ψηφιοποίηση και η καταχώριση υλικού, θα είναι σταδιακά δυνατή είτε η μετάβαση στο επιθυμητό λεξικό μέσω συνδέσμου είτε η απευθείας εμφάνιση του λήμματος από το λεξικό αυτό με το «πάτημα» του αντίστοιχου πλήκτρου. «Τελικός» στόχος του προγράμματος θα μπορούσε να είναι η «σύνθεση» των πληροφοριών από κάθε επιμέρους λεξικό για κάθε λέξη σε ένα νέο ενιαίο λήμμα, το οποίο βέβαια στη συνέχεια θα αναβαθμίζεται, όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο. Τέλος, τίποτε δεν εμποδίζει την σταδιακή ενσωμάτωση και άλλων λεξικών, εκτός από αυτά που καταρχήν συμπεριλαμβανόμενα.

Εικ. 1: Αναζήτηση – εύρεση των συλλαβών "μεγα" και προβολή της πληροφορίας του LBG για το λ. *μεγαλαβλος*

Εικ. 2: Προβολή των «Προσθηκών DIALG» για το λ. *μεγαλαβλος*

Αποτελέσματα

Η χρησιμότητα του προγράμματος είναι προφανής. Τα πλεονεκτήματά του μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: 1) Όλα τα ψηφιοποιημένα λεξικά θα είναι διαθέσιμα στον χρήστη ανά πάσα στιγμή. 2) Όλα τα λήμματα, αλλά και το περιεχόμενό τους, θα επι-δέχονται ηλεκτρονική αναζήτηση. 3) Το DIALG μπορεί να φιλοξενήσει αυτοσυσίες δημοσιεύσεις λεξικογραφικού περιεχομένου ή να ενσωματώσει τα αποτελέσματά τους παραπέμποντας σ' αυτές. Πρακτικά, το κάθε λήμμα θα αποτελεί μια μικρή «ιστοσελίδα» και όλες οι επιμέρους ιστοσελίδες θα συνδέονται μεταξύ τους και θα υπόκεινται σε κεντρική διαχείριση. Η καταχώριση νέων δεδομένων προφανώς δεν εξαρτάται από το λήμμα στο οποίο έχει φτάσει η γενική σύνταξη/επιμέλεια του λεξικού. 4) Ένα τέτοιο λεξικό δεν θα εξαντλείται και δεν θα «παλιώνει» ποτέ.

Βιβλιογραφία – Συντμήσεις Λεξικών

- LSJ** A Greek-English Lexicon, compiled by H.G. Liddell and R. Scott, rev. by H. Stuart Jones. Οξφόρδη 1940 (αναρ. 1985) A Supplement, 1968, ed. by E.A. Barber
LSJ-RS Revised Supplement ed. by P.G.W. Glare - A.A. Thomson, Οξφόρδη 1996
D Δ. Δημητράκου Μέγα Λεξικόν ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Αθήνα 1936 (αναρ. 1964)
S E. Apostolides Sophocles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods, Κέμπριτζ Μασσαχουσέτης 1887 (αναρ. 1992)
LSK Μέγα Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, εκδ. Σιδέρη Ελληνική μετάφραση του προηγούμενου από τον Ξ.Π. Μόσχο, εμπλουτισμένη από τον Μ. Μουσαντινίδη (4 τόμοι)
Σ Συμπλήρωμα του προηγούμενου υπό διαφόρων με την επιμέλεια των Γεωργιούλη και Γεωργιούνη (ά.χ.)
PGL A Patristic Greek Lexicon, ed. by G.W.H. Lampe, Οξφόρδη 1961-1968 (αναρ. 1997)
LBG Lexikon zu der Byzantinischen Gräzität besonders des 9.-12. Jahrhunderts, erstellt von E. Trapp (u.a.), 1. Bd. (α-κ), Βιέννη 2001, 5. Fasz. (λ-παλιάνθρωπος), Βιέννη 2005, 6. Fasz. (παλιγενεσία -προσπελαγίζω), Βιέννη 2007 7. Fasz. (προσπελαγίζω-παρχετικός), Βιέννη 2011
ThGL H. Estienne 1572, νέωτ. εκδ. C.B. Hase – L. και G. Dindorf 1831-1865